Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Zavl rimer

Menaḥem
מנחם

Ṿarshe, 1923

Unsicher

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8195

Visual Library

און דאָ זיך איינגעחזרט, באַלד געוואָרן אַזוי אַלט
און ווייט גלייכבילסיק, ווי דעם טאַטנס „אשרי",
וואָס ער האָט יעדן אינדערפרי געזאָגט נישט ווילנדיק
און אַז ער האָט געהערט דערציילן וועגן יענע אין סיביר,
האָט ער געפילט אַן אָפּשיי, אָבער אויך אַ קעלט,
און איז געווען זיכער, אַז דאָס מיינט נישט אים.
פאַרוואָס אַזוי? דאָס וואָלט ער נישט געוואוסט.
נאָר ס'איז דאָס האַרץ נישט דאָרט געווען, און אויב עס האָט זיך יאָ
געחלומט פון אַן אַנדער לאַנד, איז עס געווען
נישט ווייט און גליווערדיק, נאָר נאָנט ערגעץ דאָ,
מיט הימלען היימישע און אַלץ אַזוי באַקאַנט,
און ס'האָט די היימישע, די זומערדיקע זון געלויכטן,
נאָר זאַוול איז געווען אַן אַנדערער און אַרום אים
די מענטשן אַנדערש. אָדער אפשר גאָרנישט אַזוי אַנדערש?
קאָן זיין, עס זענען בלויז געווען די שיינע, אויסגעפוצטע
און יום-טובדיקע לייט, וואָס גייען אום אין גאַס,
וואָס יעדן פון זיי קען ער און דאָך בלייבן זיי
אַזעלכע פרעמדע, נישט-דערגרייכטע, אייביק אַנדערע.
פלעגט ער זיי נאָכקוקן, און אָפט האָט אים
אַזאַ געפיל אַרומגעכאַפּט, אַז וואָס ער דאַרף
איז נאָר זיך אומקערן און ס'וועט אים עמיצער אַ פרעמדער
אַנטקעגנקומען, אָננעמען ביים האַנט און זאָגן:
– קומט, זאַוול, לאָמיר גיין. און ער וועט גיין
און עפּעס וועט זיך אָנהויבן. אַז נישט פלעגט ער פאַרקוקן זיך
אויף אַזאַ מענטש און נישט אַראָפּנעמען די אויגן
אין זיכערער דערוואַרטונג, ביז עס פלעגט אַ חבר
אים אָפּשטעלן און אָנקוקן פאַרוואונדערט,
פון וואָס דער זאַוול איז אַזוי צעמישט געוואָרן.

דער איינציקער פון יענע יום-טובדיקע מענטשן,
וואָס ער האָט יאָ געקענט פון נאָנט, איז געווען מישאַ,
דער זון פון גביר ר' חיים לייב, וואָס קומענדיק אַהיים

אויף זומער, פלעגט ער מיטברענגען די דינע ביכלעך,
געדרוקט אויף פּאַפּיראָס־פּאַפּיר, און אויך אַליין צומאָל
זיי לייענען און אויסטייטשן אין זאַוולס קרייז.
ער איז געווען הויך, מיט שוואַרצע מאַטע אויגן,
און אַז ער פלעגט אַרויס אויפן בולוואַר אין ווייסן רעקל
מיט געלע קנעפּ און בלויע הויזן, ווי אַן אָפיצער,
אַרומגערינגלט פון אַ חברה יונגע לייט און טעכטער גבירישע, —
האָט זאַוול אויסגעמיטן אים צו קומען פאַר די אויגן. —
ער איז געווען אַ רעטעניש פאַר אים — אָט דער בן יחיד,
וואָס פּאָרט זיך דאָ מיט קינדער גבירישע און דא מיט זיי,
און חלומענדיק שעהן וועגן אים, פלעגט זאַוול
אַליין באַליידיקט ווערן פאַר זיין העלד, וואָס גיט זיך אָפּ
ווער ווייס מיט וועמען. מיט אַ שטילן קוק פון שטאָלץ,
וואָס וויל די קנאה נישט באַווייזן, פלעגט ער צוזען,
ווי מישאַ רעדט מיט דעם און יענעם, און פאַררוקן זיך
און ווערן שטילער נאָך. אַודאי האָט ער מיט אַ ווינקל אויג
פאַרגנבעט זיך — קאָן זיין, מען רעדט עס וועגן אים.
און סוף כל סוף האָט ער קיין טעות נישט געמאַכט,
ווייל אַז מען האָט געדאַרפט זיך אויספּיינען מיט עפּעס
און נישט געהאט מיט וואָס — במילא האָט מען זיך געכאַפּט
פאַר זאַוולס לידער, און אַז ער אַליין האָט נישט גערעדט,
האָט דער סטודענט געמוזט דער ערשטער צו אים צוגיין.
פאַרשטייט זיך, זאַוול האָט זיך אָפּגעזאָגט פון לייענען.
דאָס האָבן שוין די אַנדערע געטאָן פון זייטנטעווגן,
און ער האָט בלויז דעם קאָפּ פאַרנויגט. נאָר מישא האָט געבעטן,
און זאַוול, נישט געפינענדיק קיין כח צו דערשטיקן
דעם שמייכל, וואָס איז אויפגעקומען מיטן האַרץ־געקלאַפּ,
האָט אָנגעהויבן מיט אַ טרוקן קול און מיט אַ מינע,
ווי ער וואָלט עס אַליין באַטראַכט פאַר קינדערייען,
מיט וועלכע איינער דאַרט, אַ בטלן, מאַכט זיך נאַריש,
און ער, ס׳הייסט זאַוול, קאָן נאָר שמייכלען איבער דעם
וואָס ווייטער אָבער האָט דער שמייכל זיך צערונען,

דאָס פּנים איז געוואָרן פּייערלעך און אָנגעשטרענגט,
און מישאַ, קוקנדיק אויף אים, האָט נישט אַזוי געהערט
די ווערטער פון זיין מויל, ווי צוגעזען דאָס פּנים,
די אויגן און דעם קאָפּ און האָט געפילט,
אַז עפּעס טוט זיך אין דעם מאָדנעם מענטשן.
געפּרוווט דערנאָך מיט אים אַ שמועס טאָן — אַ וואַנט.
עס האָט זיך נישט געפונדן, נישט געקאָנט אַרויסקריגן
קיין צענדליק גלייכע ווערטער און אים אָפּגעלאָזט.
נאָר ווען ס'איז אויסגעקומען שפּעטער-צו אַמאָל
צו הערן זאַוולען שפּילן, האָט עס ווידער אים
אַ קלאַפּ געטאָן מיט אַט דעם טעמפּן, אומפאַרשטענדלעכן
און שווערן ערנסט, האָט ער נאָכאַמאָל געפּרוווט
פאַרפירן אַ גערייד, האָט ווידער אָפּגעלאָזט,
און ס'איז פאַרבליבן אַ משונהדיק געפיל צו אָט דעם מענטשן:
ער איז אי נידעריקער, אי אומפאַרשטענדלעכער,
און ס'גלוסט זיך אים צו האָבן געבן זיך און ספּילט זיך,
אַז עפּעס איז מען זיכערער מיט זיך ווען ער איז נאָענט.

עס איז געווען אַ געפיל אַזאַ ביי מישאַן, אַז מען דאַרף
דעם זאַוולען צובינדן, און ווייל ער האָט נישט איינגעזען
פון וואַנען ס'קומט אַזאַ געפיל, האָט ער געטראַכט פון זיך,
אַז דאָס איז גלאַט אַ מין קאַפּריז פון רייכן בחור,
וואָס אים איז נודנע אין דער היים די פּאָר חדשים
און ס'ווילט זיך שפּילן אין וואוילטעטיקייט פון וואוילטאָג.
און נאָך באַווארעניש אין דער היים איז ער אַמאָל
אַוועק אויפן בולוואַר, געפונען זאַוולען, צוגעזעצט זיך,
גענומען רעדן גלאַט אַזוי און מיט אַמאָל געפרעגט:
— וואָס טוט איר מאָרגן אָוונט, זאַוול? — באַרנישט.
— וואָלט איר געוואָלט אַריינקומען צו אונז?
— וואָס מיינט איר? — האָט אים זאַוול נישט פאַרשטאַנען.
— איך מיין, איר זאָלט אַריינקומען צו אונז אין הויז.
— צו אייך? — צו אונז. — נאָך וואָס? — אָט גלאַט אַזוי.

פֿאַרברענגען, זיך באַקאַנט מאַכן מיט אונזערע,
און ס'וועלן זײַן נאָך יונגע לײַט און מיידלעך. גוט?
— איך ווייס נישט — האָט געשטאַמלט זאַוול, — ניין.
— פֿאַרוואָס? — און מישא האָט דערזען אַ שווער צעטומלעניש
אויף זאַוולס פּנים און דערפֿילט, אַז ער געטרויט אים נישט.
אַז ערגעץ האָט דער מענטש דערשפּירט דעם שפּאַס,
מיט וועלכן ער, דער קלוגער, וויל עפּעס פֿאַרדעקן.
ער האָט אַ זאָג געטאָן: — איך מיין עס זייער ערנסט, זאַוול.
איר דאַרפֿט נישט מורא האָבן פֿאַר אַ נייעם מענטשן.
— איך האָב קיין מורא נישט — הייבט זאַוול אויף די אויגן,
קוקט אָן דעם בחור און ווערט ווידער שטום.
— נו, ווען איר קומען? — גוט. — און מיטברענגען די פֿידל?
— צו וואָס? — שוין ווידער ס'זעלביקע. וואָס האָט איר מורא?
— כ'וועל קומען — ענדיקט זאַוול און דערלעבט קוים די מינוט
ער זאָל זיך קאָנען אָפּטראָגן מיט זײַן צעטומלעניש.

אַזוי האָט זיך עס פּלוצלינג אָנגעיאָגט אויף אים,
כאָטש נישט אינגאַנצן אומגעריכט, און ער האָט נישט געגלויבט,
אַז אָט־אָ איז דאָס שוין. אַ גאַנצע נאַכט געלעגן,
געשראָקן זיך אַ דריי צו טאָן נישט אויפֿצוּוועקן משהן,
וואָס איז מיט אים געשלאָפֿן אין דער שלאָפֿבאַנק,
און ליגנדיק אַן אויסגעצויגענער זיך פֿאָרגעשטעלט
דאָס ווייס־געפּאַרבטע ציגל־הויז פֿון גביר ר' חיים לייב
מיט ווייסע פֿאָרהאַנגען און גלעקל בײַ דער טיר,
דערמאָנט זיך, אַז דאָרט דינט אַ קרובה זייערע,
וואָס קומט אַמאָל צו־גאַסט און רופֿט דער מאַמען „מומע",
געביטן זיך די ליפּן פֿון חרפּה אויפֿן צוזאָג
און ווידער זיך געזען צווישן די מענטשן פֿון דעם הויז,
דאָס קומען דאָרט זײַן זיצן, זײַנע רייד,
און האַלב געחלומט האַלב געשלאָפֿן דורך דער נאַכט.
און ווען ער האָט פֿאַרנאַכט געקומען באַרשטן זיך די פּלוורען
און זיך געבראַכט אַ פֿרישן קאָלנער אַ פּאַפּירענעם,

האָט שוין די מאַמע, און מיט איר די שכנות פון אַרום,
געוואוסט וואוהין ער גייט, און ס׳האָבן צען פּאָר אויגן
געשטאָכן אים אין רוקן, ווען אַ שוואַרצער מיטן שוואַרצן שאַכטל
האָט ער גענומען שפּרייזן דורכן פישמאַרק.
עס זענען צווישן אַלע נאָכקוקנדיקע אויגן
געווען אויך משהס, און בשעת דער ברודער איז אַוועק,
האָט איין אויג זיך צונויפגעדריקט, געטאָן אַ פינטל,
און ס׳האָט אַ ווינקל מויל אַ שפּרונג געטאָן אַרויף,
ווי עמיצער זאָל קוקן און פאַרשטיין דערפון,
וואָס משה טראַכט זיך פון זיין טאַטנס בכור.

ביז וואַנען זאַוול האָט דערנאָך אויפן געלעגער
גענומען ביסלעכווייז פאַנאַנדערקלויבן זיך אין דעם,
וואָס איז געשען דעם אָוונט, האָט זיך אַלץ פאַר אים געמישט.
עס האָט איבערן ווייסן טיש מיט פירות אַלערליי און טאָרט
עברענט אַ בליץ־לאָמפּ מיט קרישטאָלעכלעך באַהאָנגען,
ס׳האָט מישא אים אונטערן האַנט געפירט צום פאָטער,
און אים האָבן די הענט געשוויצט — — און בחורים
און מיידלעך האָבן צוגעקוקט פון אַלע זייטן,
און איינער, דאַכט זיך, האָט געטאָן אַ וואונק צו עמיצן;
ר׳ חיים לייב אין יאַרמולקע און שלאָפראָק האָט געפרעגט,
ווי ס׳הייסט זיין טאַטע און אין וועלכן בית־המדרש דאַווענען זיי;
דערנאָך האָט ער געקראָגן טיי און איבער זיך דערהערט
זיין שוועסטער־קינד, די דינסט־מויד, פרעגן:
— וואָס מאַכט די מאַמע, זאַוול? — און געבריהט זיך
מיט טרערן אין די אויגן; דאַן האָט ער געשפּילט
און ס׳האָט אַ מיידעלע אַ בלאָנדס געפרוווט די סטרונעס;
און שפּעטער איז דער גביר שוין נישט געווען.
בלויז יונגע לייט און מיידלעך האָבן אים אַרומגערינגלט
און מישאַ איז געשטאַנען הינטער אים ביים לייענען
און דורכגערעדט זיך מיט די אַנדערע איבער זיין קאָפּ;
דערנאָך האָט מישאַס שוועסטער (מיט אַ מאָדנעם נאָמען)

געזאָגט, ער זאָל אַריינקומען צוויי מאָל אַ וואָך
און זי וועט מיט אים לערנען — און שוין אויפֿן וועג אַהיים
האָט אים באַגלייט אַ בחור מיט צוויי מיידלעך,
האָט ער זיך אַלץ געקלייגט צו זאָגן עפּעס, נישט געקאָנט,
און נאָכאַנאַנד געריבן זיך די רעכטע האַנט אָן רעקל.
אין שטוב איז ער אַריין אויף שפּיצן פֿינגער,
נאָר פֿונעם סקריפּען מיט דער טיר האָט מען זיך אויפֿגעכאַפּט
און ס׳האָט דער טאַטע אָנגעהויבן בורטשען אין דער נאַכט.
זיך אויסגעצויגן, נישט אַ ריר צו טאָן דעם ברודער,
באַפֿרייט דעם אָטעם ביסלעכווייז און אָנגעהויבן פֿילן,
אַז ס׳ברענט דער קאָפּ און פֿאַר די אויגן שטייט אַ נעבל
פֿון ראָזן ליכט, אין וועלכן אַלץ מישט זיך צונויף,
נאָר אָט־אָ שיילן זיך פֿון נעבל רויטע פֿלעמלעך,
וואָס בריִען שטעכיק און עס ווערט דאָס גאַנצע פּנים
מיט בלוט פֿאַרגאָסן: פֿריִער זיינע הענט די שוויציקע,
דערנאָך די דינסט־מויד חיה־ריווע מיט איר קול,
דערנאָך די שמייכלען פֿון די בחורים, זיין אייגן האַרץ,
וואָס האָט געקלאַפּט אַזוי — די פֿלעמלעך בריִען
מיט שאַנד און כּעס אויף זיך, עס מישט זיך אויס
די זיסע שכּורקייט מיט אָט דער שאַנד, זיי שלאָגן זיך
און ס׳האַמערן פֿון היץ די שלייפֿן. שפּהן גיין,
צעגייט די שכּרות און אַ ניכטערע באַהערשונג קומט
און הייבט אָן איבערוועגן, איבערמעסטן אַלץ.
ווערט איינציקווייז צענומען יעדער שטעל און ריר,
און אין דער דורכלעבונג אויף ס׳ניי אַליין אויפֿן געלעגער
קריגט אַלץ, וואָס איז געשען, אַן אַנדער פּנים:
עס קלאַפּט נישט מער דאָס האַרץ אַנטקעגן גביר
און רויִק קומט דער ענטפֿער, ס׳בינדט זיך אויף די צונג.
ס׳איז דאָ אַ וואָרט פֿאַר יעדערן, אַ שמייכל,
און זאַוול שפּרייזט אַרום אין ווייסן רייכן הויז
אַ זיכערער און גלייכער צווישן אַלע לייט
און ס׳ווערט ווי דורך אַ נס די האַנט אַפֿילו טרוקן.

דער מאָרגן קומט. עס נעמט זיך רודערן אין שטוב.
דער טאַטע גייט אַוועק צום דאַווענען, די מאַמע קומט
און וועקט: די בנים שלאָפן נאָך! מען הייבט זיך אויף
און אין דעם ליכט פון טאָג ווערט אויסגעמישט דאָס אמתע
מיט דעם, וואָס האָט געזאָלט זיין אמת, טומלט זיך אין קאָפּ,
נאָר הינטער דעם גייט אום אַ בלינד געפיל,
אַ ווארנונג אויף דערנאָך: מען דאַרף זיך היטן, היטן!
טוט זאַוול אָן די תפילין, שטייט אינמיטן שטוב,
קיין ליפּ נישט רירנדיק, און אַז די מאַמע פרעגט:
– נו, וואָס איז דאָרט געווען? – באַטראַכט ער זי
און ענטפערט: מ'עט מיך דאָרטן לערנען.
– וואָס רעדסטו? דער סטודענט אַליין? – איז נייגיריק די מאַמע.
נאָר זאַוול קאָן שוין מער נישט ענטפערן: ער עסט
און ס'בלייבט אים מיטאָמאָל דער ביסן שטיין אין האַלז.
דאָס האָט אים אָנגעכאַפּט אַ כעס און ס'ווילט זיך ווי דער טאַטע
אַ מרוקע טאָן און זאָגן: חיה־ריווע לאָזט דיך גריסן!
נאָר ס'וואַקסט דער כעס אַזוי, אַז ס'ווילט זיך גאָר
דעם נאָמען נישט דערמאָנען, קוקט ער בלויז און שווייגט
און מיט ביסן נישט צעקייט הייבט ער זיך אויף
און לאָזט זיך גיין אין טאַטנס רימעריי.